

A SZENVEDŐ KÉPZŐS IGÉK NÉHÁNY KÉRDÉSE

H. TÓTH TIBOR

1. Dolgozatomban először a passzívum képzőjének eredetéről kialakult véleményemet ismertetem, majd a Bécsi Kódex szenvedő képzős igéin végzett vizsgálatom eredményeit foglalom össze. Az itt következők annak a nagyobb, áttekintő munkámnak alkotják részét, melyben a magyar igenemek és igeképzők kérdését vizsgálom elméleti szempontból a Magyar Nyelvtörténeti Szótár és a Bécsi Kódex anyaga alapján. A vizsgálódáshoz keretként – E. Abaffy Erzsébet (1977, 18) módosításainak figyelembevételével – a Károly Sándor (1967, 213) által vázolt igenemfelosztást, illetve ennek általam definiált változatát használtam föl (1. sz. tábla).

1. sz. tábla

Igenem	Rövidítés	Definíció* (az ige alanyára vonatkozó megkötés)
(III.) Passzív	(p)	[-akt] \wedge [+rá] a tiszta tranzitív transzformja (-ATIK, -TATIK képzővel)
I. Mediális Bennható Reflexív	(m) (b) (refl)	[-akt] (bővítménnyel is) [+akt] \wedge [-tr] bővítmény nélkül [+akt] \wedge [+tr] \wedge [+rá] bővítmény nélkül
II. Reciprok – mediális – aktív	(rec) (rec,m) (rec,a)	[+tr] \rightarrow [+rá] [-akt] \wedge ([+tr] \rightarrow [+rá]) [+akt] \wedge ([+tr] \rightarrow [+rá])
III. Intranszitiv kiható Tiszta tranzitív Műveltetők Direkt tárgyú – kauzatív – faktitív Indirekt tárgyú – kauzatív – faktitív	(ik) (tt) (dir,k) (dir,f) (ind,k) (ind,f)	[+akt] határozói vonzattal [+akt] tárgyi vonzattal, a műveltetők alakok kizárásával műveltetők képzős, tranzitív; alapigéje tárgyatlan műveltetők képzős, tranzitív; alapigéje tárgyas

* A meghatározásokhoz és megkötésekhez az esetgrammatikában alkalmazott *aktív* [\pm akt], *tranzitív* [\pm tr] és *ráható* [\pm rá] jellemző (specifikáló) jegyeket használom föl (Komlósy 1973, 161), valamint a szimbolikus logika műveleti jelei közül itt a *konjunkció* (\wedge) és az *implikáció* (\rightarrow) jelét.

Az igenemek kérdéséről és a definiálás elméleti háttéréről másutt részletesebben is szólok.

2. A passzívum képzőjének eredetéről

2.1. Az -ATIK, -TATIK képző származtatásával többen foglalkoztak már. Nyelvészeink túlnyomórészt arra a következtetésre jutnak, hogy az említett képző valamikor műveltető elemből és -ik formánsból állt össze. A keletkezés módjára vonatkozóan azonban már megoszlanak a vélemények.¹ Egyesek az -ik elem visszaható, reflexív szerepét emelik ki, illetve a *török, szülik* 'születik' stb. -féle igék analógiás hatására hivatkoznak (Finály 1888; Szinnyi 1892; Simonyi 1895, 450-451; Simonyi 1906), mások az E/3. személyű -ik ragnak a T/3. személyből való átkerülésével párhuzamosan vezetnek végig a képző keletkezésének folyamatát (Mészöly 1941-43; D. Bartha 1958, 52; D. Bartha 1991, 94-95). Egyúttal a műveltető -AT, -TAT igekepzőnek a szenvedő képzőbe való beépülését illetően is többféle elképzeléssel találkozunk: Finály és Szinnyi a műveltető képző *m e g e n g e d ő f u n k c i ó j á b ó l* indul ki. Szinnyi (1892, 105) a *k ö z v e t e t t s é g* jó kifejezőeszközét is látja a műveltető elemében; hasonlóképpen gondolkodik Károly Sándor (1967, 209). Az eredeti műveltető használatból vezeti le a formánsnak a szenvedő képzőbe való beépülését Mészöly Gedeon (1941-43, 9).

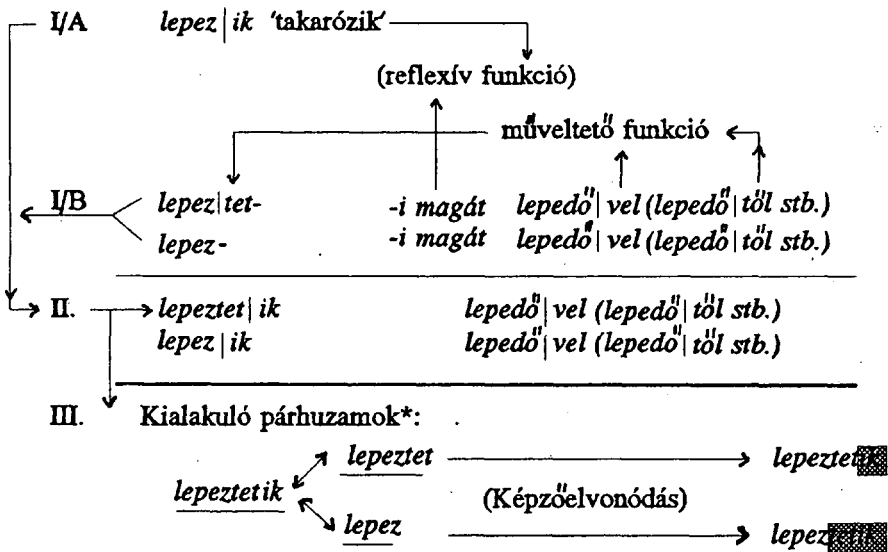
- Klemm Antal (1942) a passzívum képzőjének kialakulását egészen más módon magyarázza. Véleménye szerint a befejezett melléknévi igenévnek, illetve történeti előzményének előhangzós -t eleme él tovább az -AT, -TAT képzőrészletben, s a műveltetővel való egybeesése úgymond véletlen. A visszaható kérdését a magyarázatból kizárandónak tartja, s úgy ítéli meg, hogy a „múlt idejű” melléknévi igenévi előhangzós -t elemnek a grammatikai személyre nézve jelölt alakjai indítottak paradigmát; ezek az alakok névszói állítmányi használatban verbum finitummá értékelődtek át (1942, 192).

2.2. A főlvázolt származtatásokhoz, valamint A magyar nyelv történeti nyelvtana által képviselt állásponhoz (lényegében a Mészöly-féle magyarázatot fogadja el - D. Bartha 1991, 94) a következőkben teszem meg észrevételeimet.

A szakirodalmi állásfoglalások legtöbbje meglehetősen határozott, vagyis csupán egyféle fejlődésmenetet tart elképzelhetőnek. Úgy gondolom, párhuzamos folyamatokkal is számolhatunk, sőt számolnunk kell. Már pusztán a különböző nyelvjárássok egymásra hatása is többféleképpen és több irányból befolyásolhatta például a

¹ A vélemények szoros időrendi, valamint tudománytörténeti szempontú áttekintését most nem tartom céloknak.

szenvedő képző kialakulását. Az *-ik* reflexív szerepét, ennek fontosságát a folyamatra nézve elfogadom. Szinnyei (1892, 105) például remekül összefoglalja az *-ATIK*, *-TATIK* analógiás elvonódásának alapját adó összefüggéseket. Finály és Szinnyei az *-AT*, *-TAT* képzőelem behelyeződésének egyik minden bizonnyal fontos szerepet játszó tényezőjét ismeri fel a megengedő mozzanat kifejeződésében. Szinnyei, majd később Károly Sándor találó kifejezéssel él, amikor az *-AT*, *-TAT* szerepét a cselekvés közvettségének nyelvi megnyilvánulásában fogalmazza meg. (Károly Sándorral abban is egyetérthetünk, hogy a *-t* tárgyrag kialakulása e tekintetben kevésbé fontos tényező.) Mindemellett a Mészöly által fölvázolt magyarázatot sem kell elvetnünk, mivel az *-ATIK*, *-TATIK* szerepének kialakulásában igen nagy valószínűséggel efféle nyelvi mozzanatok is helyet kaptak. – Hogy a reflexivitással összefüggő egyéb részfolyamatok is erősíthették, segíthették a passzívum képzőjének kialakulását, arra bemutatok egy lehetőséget a 2. sz. ábrán.

2. sz. ábra: A szenvedő képző kialakulásának egyik lehetősége

*A képzőelvonódás összefüggései természetesen más úton létrejött igealakokra is érvényesek.

Látható, hogy a képzőelvonódás tényét tekintve a Finályéval és a Szinnyeiéval azonos eredményre jutottunk. A bemutatott visszaható szerkezetű szintaktikai séma azonban a szenvedő képzővel létrehozott, de funkció szerint visszaható igék kialakulására hoz példát, s így a szenvedő képző többfunkciós használatára további magyarázattal szolgál

(vö. a tanulmány második részében a Bécsi Kódex szenvedő képzős igealakjainak különböző szerepeivel).

– Az eddigi (újabb) összefoglalások általában kevés figyelemre méltatták Klemm Antalnak a már említett eltérő véleményét (D. Bartha 1958, 52; D. Bartha 1991, 94). A több lényegi szempontból is egyetértő, egyező felfogással szemben Klemm teljesen más úton indul el a kérdés megoldásában. Elgondolásának kiindulópontját rendkívül figyelemreméltónak találom; tudniillik Klemm valami olyasmire figyelhetett föl, ami nekem is szemet szúrt. Nyilván az efféle mondatok szóalakjainak azonossága készítette töprengésre: *víztől elsodort/elsodrott ház ~ a víz elsodorta/elsodrotta a házat ~ a ház elsodratik stb.* A szenvedő képző kialakulásával kapcsolatos további gondolatmenethez alapul számomra is a (jelzői, illetve állítmányi szerepű) befejezett melléknévi igenévnek és a szenvedő képzős ige múlt idejű alakjának homonimiája szolgált (*a könyv meghozatott – a könyvtár által – ~ a meghozatott könyv stb.*). A lényegi eltérés a Klemm kifejtette álláspont és az én véleményem között abban áll, hogy én műveltető eredetű -AT, -TAT elemet veszek föl már a kiindulásban is, s így az igenévképző előhangzós -t elemét nem az -AT, -TAT képzőelem, hanem a -t-s múlt idő előzményének tekintem. Klemm elképzelésének egyik gyenge pontja éppen az, hogy egyáltalán nem szól a múlt idő és a -t igenévképző eredetbeli összefüggéséről.

Klemm felfogását nem kívánom részletekbe menően cáfolni. Szükséges azonban e helyütt röviden utalnom néhány olyan megjegyzésre, amely valószínűleg téves. – Klemm (1942, 191) állítása szerint a szenvedő igeképző csak átható igékhez járulhat. Ez a kijelentés a régiségre vonatkozóan sem állja meg egészen a helyét – amint később látni fogjuk –, s a kódexekben is szép számmal találunk ellenkező példákat (véltetően nem csupán az idegen nyelvi hatás eredményeképpen).² – Nem kapunk választ Klemmtől (1942, 195) arra a kérdésre sem, hogyan ment végbe a műveltető képzővel való teljes egybeesés. Ha ugyanis ez gyors, analogikus egyirányú fejlődés eredménye, akkor máris fel kell tételeznünk: az -AT, -TAT képzőnek igen fontos szerepe volt a passzívum létrejöttében. Ezzel azonban Klemm önmagát cáfolná meg.

A múlt idő jelének és a befejezett melléknévi igenév képzőjének összefüggése pedig olyan rendszerbeli kérdés, melyet nem hagyhatunk figyelmen kívül. Föltehetőleg a -t jeles múlt idő és a szenvedő képző létrejötte, valamint a -t tárgyrag elterjedése időben nem vált el élesen egymástól (nagyjából az ősmagyar kor közepére tehetjük e folyama-

² Itt köszönöm meg Horváth Mária részletes lektori észrevételeit, melyben többek között a latin hatás fontosságára is felhívta a figyelmemet. Én is fontosnak tartom a fordításokban kétségtelenül jelentős szerepet játszó idegen nyelvi hatást, azonban dolgozatomban elsősorban éppen azokra a tényezőkre szeretném ráirányítani a figyelmet, melyek a latin hatástól függetlenül is jelentkeztek.

tok egymásra hatásának időszakát – legalábbis egyes nyelvjárásokban vagy az azok érintkezése révén kialakult nyelvi közegben). Ebben az esetben viszont a következő nyelvi kölcsönhatások és folyamatok lehetőségével kell számolnunk.

Mivel általános mondatszerkezeti, funkcionális jelenségként tartjuk számon, hogy az igenevek jelzői és állítmányi helyzetben egyaránt előfordulhattak – s ebből többféle alaktani-szófajbéli változást le is tudunk vezetni –, a befejezett melléknévi igenév jelzői és állítmányi szerepben való előfordulását kell megvizsgálnunk. Ha az intranszitiv és a tranzitiv alapigékből képzett igeneveket vetjük össze, azt tapasztaljuk, hogy az intranszitiv alapszavú, bázisú (a kifejezésre vö. Károly 1967, 216) igenév – állítmányi szerepéből adódó, funkcionális hasadással létrejött – *-t* jeles múlttá átértékelődött formája is ugyanazt a jelentésrelációt fejezi ki, mint a jelzői/állítmányi igenév. Azaz: *a lépett ember* = (az) *ember lépett* [igenév] = *az ember lépett* [verbum finitum]³. Hasonlóképpen például: *állott étel* = *az étel állott* [igenév] = *az étel állott/állt* (valameddig) [verbum finitum]. Ezzel szemben a tranzitiv bázisú igék múlt ideje az előzménynek tekinthető befejezett melléknévi igenév jelzői vagy állítmányi szerepű használatának jelentésétől aktív–passzív vonatkozásban eltér (vö. még Jászó 1991, 337); például: (*magával*) *hozott ember* = *az ember hozott* [igenév] ≠ *az ember hozott* [verbum finitum]. Ebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy amikor a tárgyrag még nem terjedt el általánosan, a verbum finitumként használt tranzitiv bázisú, *-t* jeles, múlttra utaló igealak szenvedő értelmét egy *-AT*, *-TAT*-féle elem közbeiktatásával ki kellett, illetve igen jól ki lehetett fejezni. Például:

elhagyott asszony ≠ asszony elhagyott [verb.fin.]

az *-AT*, *-TAT* képzőelem beépülése asszony elhagyatott* [verb.fin] =
= elhagyott asszony [a kiinduló szerkezet]

3. sz. ábra

*A máig kialakult speciális jelentéseket nem vetíthetjük vissza automatikusan a múltba. Így például az

elhagyatott igenévi jelentésével sem tehetjük meg.		Vö.	vont székér	{	vontatott székér		stb.
					vontatott székér		

Az ilyen képzésű ige pedig a rendszer mintái szerint az ikés, intranszitiv sorba épült be.

³ Az = jele a szerkezetek értelmi, jelentésbeli azonosságára utal.

2.3. Ki kell térni arra a kérdésre is: vajon eredetileg csak a tranzitív igékhez járulhatott-e a szenvedő képző, pontosabban annak előzménye. Véleményem szerint erős a valószínűsége annak, hogy az intranszitiv tőből történő képzés is eredeti. Bár-melyik keletkezési módot, magyarázatot vesszük ugyanis alapul (Klemmét kivéve), arra kell következtetnünk, hogy az intranszitiv igető után az -AT, -TAT elem lépteti be az ige jelentésszerkezetébe a második bővítmény lehetőségét⁴, valamint az -ik-vel való lezárhatóság alaki előfeltételét. Az ikes visszaható, szenvedő török, *hallik, érzik, szülik* típusú igék mintájára például az *áll, él, ül stb.* → *álltat, éltet, ültet stb.* igékből *állta-tik, éltetik, ültetik stb.* típusú igék keletkezettek.

Ebben leljük meg az egyik magyarázatát a sokféle funkciót kifejező, gazdag alakiségű passzív igeképzés sokszínű jelentkezésének is. Az intranszitiv tőből való képzés egyenes következménye az is, hogy az intranszitiv tőből származó szenvedőige-képzést majd csak akkor kezdi furcsának felfogni a nyelvérzék, amikor az -ATIK, -TATIK képző végleg megszilárdul. Az alakhalmozás, a túljelölés már egyértelműen a szenvedő képző összeforrottságát jelzi számunkra. Az intranszitiv és tranzitív töveknek a műveltető és az -ik elemhez való viszonyában tárulnak föl ezek az összefüggések, s csak így érthetjük meg azt a nyelvi bizonytalanságot, mely az -ATIK, -TATIK képző oszthatóságának, fölbontásának kérdésében még nyelvészek részéről is fölmerült. Gyakori eset, hogy maga a Nyelvtörténeti Szótár is tanácstalan annak eldöntésében, vajon egy műveltető képzős ige visszaható formájával vagy egy szenvedő képzős igével áll-e szemben. Például: a *beszolgáltatik, benyomotik, beköttetik, beszítatik stb.* igét is műveltető képzős címszóként veszi fel a NySz.; az *alkalmaztatik* esetében pedig nem tud dönteni.

2.4. Összefoglalva: a szenvedő képző az -AT, -TAT műveltető képzőre és az -ik formánsra (ezek összekapcsolódására) vezethető vissza. A paradigmát azonban több oldalról meginduló szintaktikai folyamatok hozhatták létre. E változásokban kiemelkedő szerep jutott a különféle visszaható szerkezeteknek és jelentéseknek, valamint a befejezett melléknévi igenév, a -t jeles múlt idő és a -t ragos tárgy kategóriái összefüggéseinek. A vizsgálat megmutatja, hogy az intranszitiv és a tranzitív igék bővítményszerkezete (jelentésszerkezete) szintén alapvető tényező volt a folyamatban. Valószínűleg az intranszitiv tőből való képzés is szabályosnak, eredetinek tekinthető, amíg a szenvedő képző [-AT, -TAT] és [-ik] eleme valamelyest önálló volt. A szenvedő képző teljes funkcionális egységének létrejötte, grammatikai átértékelődése elvezetett – túljelöléseken, bizonytalanságokon keresztül – a mai nyelvi állapothoz, melyre jellemző, hogy szabályosnak csak akkor tartjuk a szenvedő képző használatát, ha e toldalék tárgyas

⁴ A beépülés a múlt időn s az E/3. személyű ikes alakon keresztül egyaránt megkezdődhetett, az eredmény ugyanaz lett, a paradigma kiépült. Az -AT, -TAT efféle szerepének talán legjobb megfogalmazását Károly Sándor adta (1967, 209).

alapigéhez járul. (Az analógia szerepét természetesen én is figyelembe veendőnek tartom.)

3. A következőkben azt vizsgálom meg, hogyan él tovább a kialakult szenvedő képzős igerendszer a kódexirodalom korában. A Bécsi Kódex igéin végzett vizsgálatban a következő elvi megfontolásokra támaszkodom. – A passzívum alaki jelölője az -ATIK, -TATIK képző; ez az *a l a k i p a s s z í v s á g* kritériuma. A szenvedő képzős igék azonban gyakran nem passzív jelentésben állnak, hanem például mediális vagy reflexív szerepben. Ez azt jelenti, hogy mediális vagy visszaható igével helyettesíthetők (tehát az alakilag passzív igék *f u n k c i o n á l i s a n* lehetnek mediálisak, reflexívek stb).⁵ – Elkülönítem, és külön tárgyalom a szabályosan és a szabálytalanul képzett szenvedő igéket. *S z a b á l y o s* nak nevezem a képzést, ha az a következő módon történik: $[V_{tr} + K_{passz}] = V_{int}^{(passz)}$. *S z a b á l y t a l a n* a képzés, ha a következő elemekből épül: $[V_{int} + K_{passz}] = V_{int}^{(passz)}$.⁶

A következő, elemző részben a Bécsi Kódex passzív képzésű igéinek típusok szerinti vizsgálatát végzem el. A példák bemutatásában típusok bemutatására töreksem. Adataimat nem betűhíven közlöm, csupán a morféma szintű hitelesség megtartását tekintem feladatomnak, mivel e forma is megfelel a vizsgálat céljainak. Zárójelben a leíróhelyet adom meg a kódexben szereplő számozás szerint. Az értelmezésekhez az 1982-es kiadású Biblia (1982)⁷ szövegét használom föl.

3.1. Szabályosan képzett szenvedő igék

3.1.1. Mediális szerep. Az egyik legjobb példa erre az ÖTTETIK ige. Többször is efféle jelentésben áll: *kiöttetik* vala a láng 'kicsap a láng (a kemencéből)' (130/47).

– A KEZDETIK ige mindig 'kezdődik' jelentésben áll: próféta könyve *kezdetik* (286); *dulakodás kezdetett* a városban stb. Alátámasztják ezt E. Abaffy Erzsébet (1975, 416-417) megfigyelései is: „A *kezdődik* jelentést a kódexek korában a *kezdetik* fejezte ki: ... JordK. 615: »Az ynnep nap *el kezdetyk* vala.«”

⁵ A funkció tárgyilagos megítéléséhez segítséget nyújt a bibliafordítás, a szöveg latin megfelelője, illetve a grammatikai környezet (például: jelen van-e olyan –TÓL – esetleg egyéb – ragos határozó a mondatban, amely indokolja a passzív értelmezést, használatot).

⁶ V^{tr} = tranzitív ige; V^{int} = intranszítív ige; $V^{int(passz)}$ = szenvedő ige; K^{passz} = a passzívum képzője; $K^{müv}$ = műveltető képző.

⁷ E frissebb szövegváltozat fölhasználását dolgozatom célja – a jelenkori és a Bécsi Kódex korabeli nyelvvállapot egységes alapú, következetes összevetése – kellően megindokolja.

A *kezzetik*hez hasonló szerepű az *ELEVÉ* 'előre' *VETTETIK* is (245/11). Jelentése e helyeken: 'elől van, ezzel kezdődik (stb.)'. E csoportba sorolható még a *TARTATIK* ige is következő jelentéseiben: (a szövegek) görög betűkben *tartatnak* 'görög betűkben állnak (leírva), görög betűkkel vannak írva, görög betűsek'.

– Külön csoportba sorolhatók azok az igék, melyeknek szenvedő alakját azért foghatjuk föl mediális funkcióként, mert Isten akaratára, a történetés tőle való irányított-ságára utalnak. Isten mindenütt való jelenléte tehát a természeti történésekével azonos, azzal egyező nyelvtani formát és funkciót kíván.⁸

A következő igék tartoznak ide:

– *FELTÁMASZTATIK*: „*feltámasztatnak* (a) téged megszaggatók” 'föltámadnak...' (272/7); *ELHOZATTATIK* 'eljön, elérkezik': „*elhozattassék* az örök igazság” 'eljön, elérkezik' (157/24). Ez az ige egyébként többnyire egyszerű, konkrét passzív szerepben áll ('elhozák azt' ~ 'az *elhozattatik*' stb.). Egyetlen esetben még a csoportra jellemző mediális szerepben lép föl: „a könyvnek vége után *hozattatik* vala e kapitulum” 'következik...' (73/3); *MEGTÖRETTE*TIK: „a hajó veszedelmezik vala *megtörettetni*” 'mármár összezúzódtott' (240/4); *ELVÁGATTATIK*: „*elvágattatik* az oltárnak szarvai” 'letörnek...' (219/14); *ELTÉKOZLATIK* „sok házak *tékozlatnak el*” 'eltűnnek a házak' (219/15; 307/10).

– A következő esetek már közelebb állnak a passzív funkcióhoz.

A *LELETTETIK* vagy *HASONLATTATIK* ige például így is előfordul: „belőlem *lelettetett* te gyümölcsöd” 'tőlem van, tőlem származik'; „bölcesség *lelettetik* benned” 'bölcesség van benned, bölcs vagy'; illetőleg: „prófétáknak kezekbe *hasonlattattam*” 'próféták által szóltam hasonlatokban' (201/9; 198/10).

Az *ÉRTETTETIK* már bizonyos fokig passzív funkciójának is tekinthető (átvitt jelentése miatt szerepe átmeneti jellegű): „...mely szívben *érttetetik*” 'szívben talál visszhangra, szívnek szól' (201/10).

3.1.2. Reflexív szerep

A *KENETIK* és a *KENETTETIK* ige a kódexben főleg reflexív szerepben fordul elő (255/15; 6/2). A NySz. tanúsága szerint akkoriban nem volt meg a ma reflexív funkciójú *kenekedik* ige. A passzív képző tehát ezt a szerepet is elláthatta. (Meg kell jegyezni, hogy a *ken* tiszta tranzitív ige mindegyik kódexbeli előfordulásában visszaható szerkezetben használatos: *keni magát vmivel*.) A másik, reflexív szerep-

⁸ Itt csupán arra a – számomra kézenfekvőnek látszó – összefüggésre szeretnék rávilágítani, hogy a történetés (természeti jelenség stb.) a vallásos fölfogásban nem „magától” jön létre, hanem tulajdonképpen Isten cselekedete. Horváth Mária mindezt „kissé talán misztikus magyarázatnak” találja.

ben is előforduló ige a MEGÉKESEJTETIK, mely 'magát megékesíti, fölékesíti' értelemben is megjelenik a kódexben (52/13; 286/4).

3.1.3. Passzív szerep

– Van néhány olyan ige, melynek a mai fordításban határozatlan alanyt vagy személytelen megoldást feleltethetünk meg. Ilyenek a következők: VONTATIK: „gyötrelmekre *vontatik* vala” 'kínpadra viszik; föllép a kínpadra' stb. (92/28); RAKATTATIK: „ház *rakattasson*” 'épüljön, építsenek...' stb. (256/11); LÁTTATIK: „*láttnak* vala vizet meríteni” 'látják őket vizet meríteni; észrevehető, látható volt, hogy...' stb. (24/7).

– Egy másik csoportot alkotnak azok az igék, amelyek szokásos, általános vonatkozást emelnek ki. Mai fordításuk főleg általános alanyú tranzitív ige vagy mediális jellegű ige. Ide tartoznak a következők: NEVEZTETIK, MONDATIK/MONDATTATIK *vkinek, vminek*: 'hívják, nevezik, tartják (stb.) vkinek, vminek' (232; 23/3); VISELTETIK: „bálványok vállakon *viseltetnek*” 'vállon hordják, viszik, illetve szokták vinni a bálványt' (112/25); – egy esetben mediális funkcióban is megjelenik: „*álság viseltetik* ő kezében” 'ravasz, álnok' (154/25); GERJESZTETIK: „Isten nem *gerjesztetik* haragra” 'nem gerjeszthető haragra, senki sem gerjesztheti haragra' (27/15). – A *gerjed* és a *gerjesztetik* ige használata között a kódexben megfigyelhető olyan különbség, hogy az előbbi jelentése specifikusabb (hirtelenkedetbe *gerjed*, haragra *gerjed* az ember), míg az utóbbi általánosabb, szélesebb körű, mind a *gerjed* jelentésében, mind pedig konkrétan értelemben megjelenik (a kemence, a tűz, a fázék *gerjesztetik*). MEGÉGETTETIK: „amiként az ezüst *megégettetik*” 'amint az ezüstöt is kiégetik, ki szokták égetni' (315/9). Ez az ige egy esetben ténylegesen passzív funkcióban jelenik meg – az Úr mondja – : „*megégettetnek* tűzzel” 'az Úr megégeti' (247/7).

– Újabb csoportot képez az a ma is tipikusan szenvedőként fölfogott szerkezet, melyben *-tól/-től* ragos határozó formájában megjelenik az aktív cselekvő is. Például: „(a bért,) kivel *megbérlettem* őtőlük” 'azt a szép bért, amennyit érek nekik' (311/13).

3.2. A szabálytalan szenvedő alakok főbb csoportjai

3.2.1. Sok esetben mediális jellegű funkcióban jelennek meg ezek az igék. Ide tartoznak a következők:

– KELLETIK: Sok előfordulása mindegyikében helyettesíthető a *kell* igével is. – JUTTATIK: „mígnem *juttatik* tengerre” 'jut' (13/14). Megjegyzendő, hogy ez az alak csak egyetlen helyen fordul elő, míg a *jut* 20-szor jelenik meg a kódexben. – RÁ-

ZÓDTATIK: „térdei egymáshoz rászódatnak vala” ’egymáshoz verődtek’ (141/6). – **MEGOSZLATIK:** „megoszlattott ő szívük” ’kétszínű a szívük (194/2), az ige másik előfordulása passzív funkciójú (l. később). – **ÁLLAPTATIK:** „...és vége után állaptatik pusztulat” ’elpusztul, vége lesz’ (158/26). – **MEGVÁLTOZTATIK:** „királynak orcája megváltoztaték” ’elváltozott az arca’ (141/6). Minden előfordulása ehhez hasonló. Megemlíthető, hogy a *változik* ige viszont csak egyetlen egyszer fordul elő, noha ma éppen ezt használnánk minden egyes szöveghelyen. – **MEGRÉMÖLTETIK:** „kik jelen állnak vala, hamis irgalmassággal rémöltetének meg” ’rémültek meg’ (91/21). – **HÁBOROLTATIK:** „a király pedig háboroltatik vala” ’nyugtalan, zavarodott lesz’ (82/19). – **MEGFESLETIK:** „veséinek ízi megfeszletnek vala” ’csípőjének ina elemyed’ (141/6). – **VIGADTATIK:** „a csillagok vigadtattanak” ’...vidáman ragyognak’ (104/34). Itt is meg kell említeni, hogy a *vigad* ige huszonegyszer fordul elő, tehát a *vigadtatik* egyedi, ritka jelenség (l. a *juttatik* ígét előbb!). – **BÓDOGLATIK:** ’sikerrel járt, boldogult’ (154/24). – **TISZTOLTATIK:** „és legottan megtisztoltatának” ’miután a nép megtisztult’ (46/22).

3.2.2. Egyes esetekben (a szabályos szenvedőkhöz is hasonlóan) már passzívabb funkcióban jelentkeznek ezek az igék, mivel a háttérben, a szövegekörnyezetben **I s t e n** van jelen **m i n t c s e l e k v ő**. (Természetesen fordításuk mediális is lehet, ezért alkotnak közbülső csoportot.) – **MEGFORDOLTATIK:** „ő maradékai megfordoltatnak” ’visszatér a maradék’ (252/3). – **MEGFESLETTETIK:** „kövek megfeszlettetének őtőle” ’darabokra törnek előtte a sziklák’ (259/6).

3.2.3. Következő csoportunkban a **p a s s z í v f u n k c i ó j ú** példák találhatók. Itt már valamilyen **cselekvő személy** vagy **személyek** vannak jelen a mondatban **határozói mondatrészként**. Ha pedig ez nincs meg, mindenképp jelen van a szenvedő nézőpont külső, cselekvő, ható eleme: a megértésben – a jelentésben.

– *Ahol kitett határozó is van:*

VESZEDELMEZTETIK: „ki miatt a hajó veszedelmeztetik” ’veszélyben van miatta, tőle’ (239). – **LESELKEDTETIK:** „ellenségektől leselkedtetnek vala” ’figyelik, lesik őket’ (258).

– *Ahol nincs kitéve határozó:*

SZÓZATTATIK: ’szót adnak neki; megszólalásra bírják, kéri’ (268). – **MEGBIZONYOLTATIK:** „sokan ők megbizonyoltatnak” ’sokat próbára tesznek’ (167/10). – **MEGFEJÉRŐLTETIK:** „sokan ők megfejezőtetnek” ’sokat megtisztítanak’ (167/10). – **MEGPUSZTULTATIK:** „Izraelnek szenteleti megpusztultatnak” ’szentélyeit lerombolják’ (226/9).

3.2.4. Az itt következő csoportban néhány igét részletesebben vizsgálók meg, mert jóllehet beilleszkednek az előző típusokba, elemzésük külön tanulsággal is jár.

a) *ÉLTETTETIK*

A kódexben huszonegyszer fordul elő, főleg intranszitiv kiható és bennható jellegű funkciókban. Az igének a következő fontosabb használati helyzeteit érdemes megemlítenünk:

Bécsi Kódex	Szöveghely	Mai bibliafordítás
(a nép) új törvényekkel <i>éltettetik</i>	55/8	<i>különböznek törvényeik</i>
a dajka tisztével ~ <i>ik</i>	10/16	<i>dajkálta a gyereket</i>
a gyűrűt, kivel ~ <i>ik vala</i>	56/10	<i>gyűrűt, amit viselt</i>
kenetekkel ~ <i>nek vala</i>	52/12	<i>keneteket használtak</i>
hamukkal ~ <i>nek vala</i> ágyért	57/3	<i>hamu és zsák volt a fekhelyük</i>
így ~ <i>tek</i> 3 esztendeiglen	117/5	<i>így kellett 3 éven át nevelkedniük</i>
ez igékkel ~ <i>ett</i>	291	<i>e szavakat használta</i>
húsokat, kikkel illik vala ~ <i>ni</i>	91/21	<i>húst, amit megehet stb.</i>

E használatok esetenkénti passzív jellegük ellenére is távol esnek az igazi szenvedő funkciótól. Hogy megértsük az *éltettetik* ige gyakori fölbukkanását, figyelembe kell vennünk a következőket. A latinnal igen szoros megfelelésben van a fordítás. Az *él* (*vmivel stb.*) ige mindig a latin *vivo* fordításaként jelenik meg, míg az *éltettetik* sohasem a *vivo* fordítása, hanem több más latin ige közös magyar megfelelője (*utor* (9)⁹; *vescor* (6); *fungor* (3); *nutrior* (2); *fruor* (1); *abutor* (1)). Ebből következik, hogy az *éltettetik* szerepe eltávolodott az *él* alapjelentésétől, és épp a passzív képző halmazódásának köszönhetően egy általánosabb, közvetettebb „töltelékelem”, *s e g é d e l e m - s z e r ű* szerepet játszik a fordításban. Természetesen ahhoz, hogy ez a szerep létrejöhetett, az *él* alapige általános, könnyebben absztrahálható jelentése is hozzájárult. Viszont az új funkció, a segédszó jelleg a passzív forma által rögzül, és lesz termékennyé. Egyes esetekben a passzív funkcióhoz egészen közel áll az ige használata,

⁹ A zárójelben az előfordulások számát adom meg.

s fokozatokon keresztül hajlik át a szinte tartalmatlan – illetve sokféle tartalom kifejezésére alkalmas – használatba.

b) EMLÉKEZTETIK

Az ige háromszor jelenik meg a kódexben, s mindhárom esetben passzív funkcióban. Például: „*megemlékeztetik* ő hamisságok” '(az Úr) *megemlékezik* gonoszságukról' (192/13).

Azt tapasztaljuk, hogy egy kiható ige passzívuma a többi intranszitiv igenem passzív alakjánál könnyebben, egyértelműbben lehet szenvedő szerepű; hiszen az intranszitiv kiható áll legközelebb a tranzitiv csoporthoz. Ezt mutatja az *emlékeztetik* példája is, mert az *emlékezik* alapige kiható (emlékezik vmire, vmiről).

c) INDOLTATIK

E szabálytalan passzívum hatszor fordul elő a kódexben, de három különféle szerepben.

– Négy esetben az ige a *mediális* funkcióhoz közel eső használatú, de a passzív funkciót is képviseli valamelyest, mert egy erő (Isten) cselekvő jelenlétét fejezi ki: „Hégyek *megindoltatnak* vizekkel (együtt)” 'meginognak a hegyek és a vizek...' (46/18).

– Máskor a hasonló használat ellenére az ige már nem fordítható mediálissal, mert a *ktiv cselekvést* fejez ki: „és *megindoltatnak* tengertől” 'és vándorolnak az egyik tengertől a másikig' (229/12).

– Végül van olyan használata is az igének, ahol *lelki folyamatra* vonatkozik: „félelemmel *megindoltattak*” 'félelem és rettegés fogta el őket' (43/1).

Látható, hogy az *indul* ige a konkrét cselekvéstől a passzív mozgáson át a lelki folyamati többféle jelentésben is használatos (jelentésátvitel). A passzívum *-tatik* képzője nem mutat önálló funkciót ezekben a példákban, esetleg annyit, hogy valamilyen *külső hatás* közvetettsége, jelenléte érezhető lesz általa.

3.3. Miután a leglényegesebb példákat bemutattam, a szabálytalan szenvedő formák közös problémáiról szólok, illetve a *passzívum* kódex korabeli használatának általános sajátosságait emelem ki.

3.3.1. E. Abaffy Erzsébet (1975, 411-414) a *kelletik* igéről írt cikkében a következő ide vonatkozó gondolatokat adja elő.

A problémáról írva:

„A szenvedő igealak ... nemcsak a magyarban, hanem más nyelvek grammatikája szerint is csakis tárgyias igéből hozható létre, márpedig a *kell* ... mindig intranszitiv volt.

[...] Az ..., hogy ezek a passzívumok [az intr. alapból képzettek]¹⁰ eredeti szövegekben – nem [csupán] latinból való fordításokban – szerepelnek, azt bizonyítja, hogy a tárgyatlan alapigéből képzett szenvedők mégsem írhatók egytől egyig a latin rovására ...
 [...] A másik magyarázati lehetőség az lenne, hogy pl. ... a *fehérültetik* egy *fehérültet* alapszó származéka volna (Révai véleménye). [...]

Megmagyarázhatnánk azzal is ..., hogy elfogadott volt a régiségben [ez a képzés] ... De akkor is felmerül a kérdés, mi lehetett a funkciója ..., s miért lehetett olyan népszerű ...”

Saját véleménye pedig a következő:

„A *fehérültetik* ige szemben a *fehérül* igével ... a maga [-*tetik*] képzőjével utal arra, hogy valakitől, valamitől kiindult a cselekvés; másrészt a *fehérültetik* szemben a *fehérítettetik* igével, a maga -*ül* képzős változatával a cselekvés, okozás következtében beálló állapotot is hangsúlyozza. [...] A szenvedő alaknak speciális funkciója volt. Az *indul* ige önmagában mind aktív cselekvést ('megy'), mind pedig történést ('lélemben felindul, megindul'; 'elkezdődik') egyaránt jelenthetett ... a nyelvérzék igyekezett elkülöníteni a két jelentést, s a történést kifejező igéhez alaki megkülönböztetőként a passzívum képzőjét tette hozzá, ezzel kívánta az ige medialitását külön is hangsúlyozni. [...] Véleményem szerint tehát a történést kifejező igék jelentésének alaki kitevővel való megtámogatása volt az intranszitiv igék szenvedő képzőjének legfontosabb funkciója. Akkor is, ha az ige nem adott félreértésre okot. Ebben a szerepben találjuk meg a *kell*etük igealakban is az -*etik* képzőt. ... a *kell* ige személytelen, ... mediális jellegét hangsúlyozza a képző.”

3.3.2. Azért idéztem itt ilyen hosszan a szerző fejtegetéséből, mert nagyon jó összefoglalása a kérdésnek, s magam is egyetértek E. Abaffy Erzsébet magyarázatával. Azonban néhány gondolattal ki kell egészítenem a fentieket.

– A szabálytalan passzívum nem csupán a történést kifejező mediális funkciójú igéken tapasztalható, hanem más esetekben is. A már említett igék közül a *megfordoltatik* 'visszatér' jelentésben vagy az *indoltatik* 'elindul' jelentésben aktív szerepű, nem történést jelöl. Igaz viszont, hogy zömmel valóban mediális jellegűek a szabálytalan szenvedők. Csakhogy a szabályos szenvedők még inkább! Meg kell tehát néznünk azt, hogy a szabályos és szabálytalan szenvedő igealakok használatában adódik-e valamilyen különbség. Vizsgálataim során úgy tapasztaltam, hogy rendszerszerűnek mondható eltérés nincs ilyen vonatkozásban, noha lélektanilag támogatható az a meg-gondolás, amit Abaffy a *fehérül* – *fehérültetik* – *fehérítettetik* szembenállásáról előadott. (A lélektani szempont itt a struktúrakeveredés magyarázó elveként léphet be a vizsgálatba.)

¹⁰ A betoldások tőlem valók: H. Tóth Tibor.

Azonban azt kiemelésre érdemesnek tartom, hogy maga a szenvedő képző olyan általános funkciókat is képvisel, amelyek már nem köthetők közvetlenül a *tranzitív – intranzitív* viszonyhoz. Fontosnak tartom a következőt.

A szenvedő funkció alkalmas arra, hogy a *személytelenség*, a *közvetettség* kifejezője lehessen. Ez nagyon jól illeszkedik egy olyan szöveg stílusába, mint például a bibliafordítás. Olyan elbeszélésről van ugyanis szó, melyben nagy dolgokat, változtathatatlan és korban is távoli eseményeket kell a lehető legkisebb személyes beavatkozás nélkül elmondani, továbbadni. Ezt a távolságtartó előadásmódot leginkább a szenvedő szerkezet szolgálhatja. Nem kevésbé lényeges az sem, hogy egy ilyen latin szöveg nagyfokú hűséggel tolmácsolandó, s ezt a fordító meg is teszi.

Az is szerepet kap a passzívum gyakori használatában, hogy (a Bibliáról lévén szó) Isten mindenütt való jelenléte – sokszor mint az egyes oksági folyamatok előidézője, ágense – a szenvedő képző révén nyelvi formában is érzékletesen juthat kifejezésre.

A szenvedő képző szerepének sokszínűségét mutatja, hogy a szabályos szenvedő reflexív szerepű alakot is képezhet, s nagyon tanulságos az egyértelműen mediális kitevőként való megjelenése a *kezdetik*, *öttetik* típusú igékben. Ez is igazolja E. Abafynak a szenvedő képző mediális jelölő szerepére vonatkozó elképzelését, hiszen a szabályos passzívum efféle alakjaiban kialakult funkció a szabálytalan passzívumban is megjelenhet, de ott már csak a medialitás kiemelése lehet a feladata, hisz maga az alapszó intranzitív, s így a *tranzitív – intranzitív szembenállás* szükségképp *elveszik*. Emellett az *éltetik* példáján láthattuk, hogy az *elvontság*, *közvetettség* funkcióját nagyon jól kifejezheti a passzívum képzője.

A műveltető *-AT*, *-TAT* a szenvedő képzőben nemcsak történetileg van benne, hanem némileg a szinkrón rendszerben is él a passzívumon belül, mivel a szenvedő képzőben a *mástól való ráhatás* jelentésmozzanata a műveltető elem ottlétének funkciója. Biztosítja ezt az is, hogy maga a műveltető képző ugyanilyen alakban él ma is, és erősen produktív. Ugyanakkor azzal nem érhetünk teljesen egyet, hogy a szabálytalan szenvedő alakokat leíró szempontból úgy kellene tagolni, mintha műveltető ige és *-ik* kapcsolatából származnának. A műveltető képző és az *-ik* passzívumban való szoros kapcsolatának következménye (a különösen egytagú igéken megjelenő) *alakhalmozás* is (pl. *hitettetik*, *vetettetik*, *vitettetik* stb.). Ehhez az elbizonytalanodásból származó *túljelöltséghez* az is hozzájárul, hogy sokszor az intranzitív igéhez előbb műveltető képzőnek kell kapcsolódnia, hogy az így létrejött tranzitív igéből szenvedőt lehessen alkotni. Tehát szabályos szenvedő szerkezet esetén:

$$[(V^{int} + K^{mű}) = V^{tr}] + K^{int(passz)} = V^{int(passz)}$$

Pl.: FERTEZ-TET-TETIK (stb.)

– Ki kell még térnünk egy kérdésre a szenvedő képzők vizsgálata kapcsán. A Bécsi Kódexben előforduló igecsaládok, tranzitív–intranszitiv szembenállások az intranszitiv oldal fölényét mutatják, legalábbis változatosságban. Például a *fordejtatik*; *fordoltatik*, *fordol* három intranszitiv igével csak egyetlen tranzitív, a *fordejt* áll szemben. Nincs ugyanis a kódexben *fordejtat*, de nincs *fordoltat* sem. Ez nem azt jelenti, hogy az intranszitiv formákra számban nagyobb szükség volt, hanem azt, hogy a szenvedő képző segítségével finom árnyalatokat lehetett kifejezni. Ezt pedig csak úgy értelmezhetjük, hogy a passzívum képzője egyrészt általános, másrészt sokszínű funkciókat képviselt. Ez egybevág eddigi megállapításainkkal.

3.4. Egy ellentétes tendencia

Olyan példákat mutatok itt be, melyek passzív funkcióban szenvedő képző nélkül jelennek meg. Ez azért kivételes, mert mint láthattuk, épp a túljelöltség jellemző erre a funkcióra, illetve alaki jelölőjére, a passzív képzőre. Ezért is neveztem a jelenséget *ellentétes tendenciának*, mely a túljelöléssel szemben a *nyelvi gazdaságosság* megnyilvánulása. A jelenség viszont – természetéből adódóan – csupán szórványos.

3.4.1. – „*Kiirtattanak* a kiirtótól és a kígyóktól *elvesztenek*” (28/25). Tehát: *elvesztesz* helyett csak *elveszik* szerepel.¹¹

– „*Hegyek megindultanak* őrőle” (259/5): itt nem a *megindultatik*, csupán a *megindul* ige szerepel.

A két példában közös, hogy az aktív cselekvő határozóként jelen van a mondatban, s így a passzív funkció „kötelező”. Tehát az egyébként mediális funkciójú alakokat itt passzív használatnak kell értékelnünk.

3.3.2. „...*hogy megbátorodnék és megerősítenék*” (161/1). Azonos latin funkció és alak mellett („*confortaretur* et *roboraretur*”) a szöveggörnyezet passzív megoldásai ellenére nem *megbátoríttatik* szerepel, hanem *megbátorodik*; vagyis passzív helyett mediális ige. A szövegből nyeri el ez esetben az ige a passzív funkciót, mivel nincs egy, az előbbi példákban említett típusú határozó a mondatban. (A kódexben nincs *megbátorejtatik* alak, csak *megbátorejt* és *megbátorodik*.)

3.5. Tekintsük át egy táblázatban a szenvedő képző régebbi és mai produktív funkcióit az egyes igenemekben, hogy lássuk, mennyivel szélesebb körű volt az *-ATIK*, *-TATIK* szerepe régebben.¹²

¹¹ Az *elvesztenek* esetében a *-t* elem miatti tagolásbeli elbizonytalanodással is számolnunk kell.

¹² Horváth Máriának azon megjegyzésével teljesen egyetértek, mely szerint a Bécsi Kódex szenvedő képzős igéi „alkalmi fordítási kísérletekről” is tanúskodhatnak. Ez azonban éppen hogy összhangban, okozati összefüggésben van a leírtakkal, a szenvedő képző igen kiterjedt, sokoldalú használatával.

Igenemfunkció	Produktív esetek (Példák)	
	Régen	Ma
Passzív	<i>mondatik;</i> <i>megégettetik</i> stb.	<i>vétetik</i> stb. (produktív, de elavult, ill. régies)
Mediális	<i>öttetik;</i> <i>kezdetik;</i> <i>kelletik</i> stb.	<i>szükségeltetik</i> stb. (nem produktív) <i>stb.</i>
Bennható	<i>indultatik</i> stb.	-
Reflexív	<i>kenettetik;</i> <i>ékesejtetik</i>	-
Kiható	<i>éltettetik</i>	-

* A *vezettetik valahová* stb. típusú példák nem felelnének meg az *éltettetik* jelentésintegrációjának.

4. Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy a passzívum képzője – szabályos esetekben is – lehetőséget adott gazdag jelentésárnyalatok kifejezésére. A szabálytalan passzívum külön funkciót is jelentett; emellett pusztán a mediális funkció alaki jelölőjeként is szerepelt a korabeli használatban. A latin szövegek fordítása és a bibliafordítások stílusa olyan funkciójú nyelvi eszköz megteremtését és széles körű használatát igényelte, amilyen a passzívum képzője volt, illetőleg amilyené vált éppen e sajátos alkalmazása folytán. Olykor pusztán megszokásból, stílus- és műfajjelző elemként, „tartozékként” is megjelenhetett ez a képző, és szinte elburjánzott.

A passzívum képzője ma is jelen van ugyan eredeti magyar szövegekben, sőt a népnyelvben is, de használata nem olyan jellegű és mértékű, mint a kódexirodalomban volt. Néhány igében meg is tapadt – egyedi jelentéssel – az -ATIK, -TATIK képzőelem. Lexikalizálódásának legjobb példája a (valószínűleg igen korai) *születik* ige (D. Bartha 1991, 95). Azonban néhány további alakulatban is számottevő specializálódás ment végbe a képző révén (pl. *szükségeltetik*, *viseltetik*, *adatik*).

IRODALOM

- Biblia 1982, *Biblia*. Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, Szent István Társulat.
- D. Bartha Katalin 1958, *A magyar szóképzés története II.* (Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek) Budapest, Tankönyvkiadó.
- D. Bartha Katalin 1991, *Az igeképzés*. In: Benkő L. szerk., *A magyar nyelv történeti nyelvtana I.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 60–103.
- E. Abaffy Erzsébet 1975, *A kelletik igéről*. Magyar Nyelv 71, 410–417.
- E. Abaffy Erzsébet 1977, *A műveltető igékről I.* Magyar Nyelv 73, 9–19.
- Finály Henrik 1888, *Hogy is mondjuk magyarul?* Budapest, Kiadja a MTA
- Jászó Anna 1991, *Az igenevek*. In: Benkő L. szerk., *A magyar nyelv történeti nyelvtana I.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 319–352.
- Károly Sándor 1967, *A magyar intranszitiv–transzitiv igeképzők*. Általános Nyelvészeti Tanulmányok V, 189–218.
- Klemm Antal 1942, *A magyar szenvedő ige*. In: Melich-émlékkönyv. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai. Budapest
- Komlósy András 1973, *A mélyszerkezet bővítményei és az ergativitás néhány kérdése*. Nyelvtudományi Közlemények 75, 155–175.
- Mészöly Gedeon 1941–43, *Az ikes ragozás -ik ragjának eredete*. Nyelvtudományi Közlemények 51, 1–13.
- Simonyi Zsigmond 1895, *Tüzetes magyar nyelvtan történeti alapon I.* Budapest, a Magyar Tudományos Akadémia kiadása
- Simonyi Zsigmond 1906, *Az ikes ragozás története*. Nyelvészeti füzetek 28. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. kiadása. (főleg 7–10)
- Szinnyei József 1892, *A szenvedő igék képzése*. Magyar Nyelvőr 21, 102–105.

SOME PROBLEMS OF PASSIVE DERIVATIONAL VERBS

TIBOR H. TÓTH

The first part of this paper gives a review of different approaches to the origin of passive derivational suffixes in Hungarian and presents the current hypothesis. Special emphasis is given to the parallelism of processes, the function of reflexive sentence structure on the one hand, and the formal and functional interrelatedness between the derivational suffix of the past participle and the inflectional suffix of the past tense (-t/-tt), and the systematic influence of the appearance of the accusative suffix on the other.

The second part is a classification of the passive derivational verbs found in *Bécsi Kódex* (*Viennese Codex*), and a summary of some essential problems in the use of the passive.